

برنامه‌ریزی فرهنگی و ارائه شیوه محاسبه سرانه برای طراحی موزه (نمونه موردی: موزه شهدای شهر شیراز)

مهندس زهرا برزگر*

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۰۳/۳۰ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۸۹/۱۱/۱۵

چکیده

«موزه‌ها ابزار حفظ هویت فرهنگی و به زبان دیگر اساس دوام و بقای جامعه هستند.» اما ساخت موزه بر اساس نیازسنجی و سرانه موردنیاز واقعی توجیه‌پذیر و ممکن است. رویکرد اصلی مقاله حاضر، تخمین سرانه‌ها و مساحت‌های موزه شهدا در شهر شیراز است و هدف، دستیابی به روش مطلوب تخمین تعداد بازدیدکنندگان و مساحت ریز فضاهای موزه شهدا و ارائه الگو جهت دیگر نمونه‌های موزه است. نمونه موردی این مقاله موزه شهدای استان فارس است. در فرآیند حصول این هدف چهار روش برآورد جمعیت و سرانه‌ها، نمونه‌گیری از مساحت‌های موجود داخلی و خارجی، نمونه‌برداری از تعداد بازدیدکنندگان، برآورد سرانه‌ها و مساحت‌ها هم‌زمان پیش برده شد. در انتها با توجه به هر چهار روش، تعداد بازدیدکنندگان و مساحت موردنیاز هر بخش موزه شهدا به دست آمد. روش تدوین شده می‌تواند الگویی جهت تدوین دیگر برنامه‌های کالبدی باشد.

واژه‌های کلیدی

موزه، مبانی برنامه‌ریزی طراحی موزه، برآورد سرانه، تخمین مساحت

*مدرس، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

Email: zahrabarzegar86@yahoo.com

مقدمه

تنها اعمال سرانه‌ها نیست، بلکه تعیین و تخمین استفاده‌کنندگان است که با مدیریت منابع انسانی مواجه می‌گردد. لذا شفاف‌سازی نحوه انتخاب مخاطبان هر طرح از معضلات آمارگیری در ابتدا است. لذا به‌منظور برآورد جمعیت و سرانه و بالتبع مساحت به الگویی نو در این زمینه روی آورده شده است. (شکل ۱)

چارچوب نظری: برنامه فرهنگی و اهمیت موزه‌ها

با وجود تمام گزینه‌های مطلوبی که موزه برای جامعه به ارمغان می‌آورد، اساسی‌ترین نکته ارزش فرهنگی و هویتی آن است. «موزه در درجه اول باید به شناخت و حفظ هویت فرهنگ جامعه کمک کند. موزه‌ها ابزار حفظ هویت فرهنگی و به زبان دیگر اساس دوام جامعه است. موزه به‌عنوان پایگاهی فرهنگی می‌تواند عامل شناسایی فرهنگ خودی و تکیه‌گاهی برای حرکت نسل آینده باشد. موزه را باید به‌مثابه نماد انتقال‌دهنده پیام فرهنگی نگاه کنیم.» (شریعت زاده، ۱۳۷۴، ۶۱-۶۲)

گرایش موزه در آن است که یکجا بیانی از جامعه و وسیله‌ای در خدمت آن باشد. این مکان عرضه دارنده ارزش‌های از میان‌رفته یا در شرف از میان رفتن جامعه است، یا اینکه، از این هم فراتر، معطوف کننده توجه به ارزش‌های طبیعی لایزالی است که در معرض خطرات پیشرفت مدرن قرار دارند. موزه، این ارزش‌ها را به لحاظ اهمیتی که در تداوم فرهنگ دارند، در مقام «میراث» در ذهن دیدارکنندگان مشخص می‌نماید. توسعه فرهنگی و رابطه آن با موزه از جمله مسائلی است که موردنظر برنامه ریزان توسعه است (منصور زاده، ۱۳۷۸، ۷۵). انسان با مشاهده موزه‌ها پیوندی عمیق با نیاکان خود احساس می‌کند و بدین‌وسیله هویت فرهنگی خود را بازمی‌یابد (شیخ‌الاسلام زاده، ۱۳۷۸، ۹۱). مجموعه‌های موزه‌ای به این اعتبار، نه‌تنها گنجینه ملی یک کشور بلکه جزئی از اسناد جهانی فرهنگ و تمدن انسانی به‌حساب می‌آیند (همان، ۹۲). امروزه وجود موزه در هر شهر، نماد رشد و کمال فرهنگی مردم آن شهر محسوب می‌شود. به‌عبارت‌دیگر باید سعی شود، توشه فرهنگی لازم برای نسل جوان جامعه فراهم گردد و مسلماً آشنایی جوانان با بزرگ‌مردان زمان خود و خصلت‌های ماوراء آنان تجربه‌ای غنی است و کمک‌کننده و ارتقاء دهنده فرهنگ زندگی آنان.

برنامه فرهنگی موزه شهدا و پیام آن: زیبایی‌های معقول و متعالی با ابزار زیبایی محسوس می‌تواند در موزه فرهنگی جلوه کند و نمایانگر احساس زیبای شهادت باشد. موزه باید فرهنگ جامعه را غنی نگاه دارد. فرهنگی که ریشه در سنت‌ها و

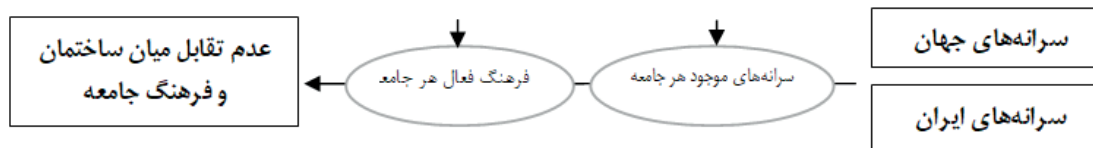
موزه می‌تواند به مکاشفه تاریخ، فرهنگ و جامعه‌شناسی نسل‌های پیشین و یا پسین بپردازد. «هر موزه بایبان خاص خود، حقایقی را ارائه می‌کند و جلوه‌ای از شعور، استعداد، درک و بینش و قدرت خلاقه انسان را عرضه می‌کند.» (شیرازی، ۱۳۷۰، ۳۴). موزه، امکانی را فراهم می‌آورد که انسان به خود آید و به تفکر بنشیند. موزه گذشته انسان را به زبان و شکلی امروزی مطرح می‌کند. (همان). در کتاب، پیغام‌های تاریخی را خواننده و بعد تصویر می‌شود. در موزه تاریخ تصویر می‌شود و بعد پیام‌هایش خواننده می‌شود. اما نکته غیرقابل‌اغماض در مورد موزه‌ها نقش فرهنگی آنان است. ضرورت وجود موزه‌ها در شهر آنچنان نمایان است که بحث تنها به‌سوی تعداد و میزان آنها بازمی‌گردد.

در اینجا اهمیت طراحی موزه‌ها و به‌ویژه موزه شهدا و اصول طراحی این‌گونه بناهای فرهنگی موردتوجه است که مطمئناً طیف گسترده‌ای از دانش‌ها را دربرمی‌گیرد و می‌تواند گستره‌ای از مبانی مانند مبانی برنامه‌ریزی طراحی، مبانی کالبدی، طراحی داخلی و سایر مبانی را در برگیرد (شبیعه، ۱۳۸۷). با توجه به حجم فزاینده در اینجا، قواعدی خاص از مبانی برنامه‌ریزی می‌تواند تحقیق شود. در نظر گرفتن نوع نمونه‌گیری‌ها و برآوردها در دست‌یابی به جمعیت تحت پوشش و سرانه‌ها و مساحت‌های این‌گونه اماکن بسیار مهم است. با توجه به وجود سرانه‌هایی بسیار متفاوت در سطح جهانی و داخلی و همچنین یادمانی بودن موزه‌هایی این‌گونه، در این مبحث به رویکردی جدید و روش‌هایی متفاوت از سرانه گیری نگاه خواهد شد.

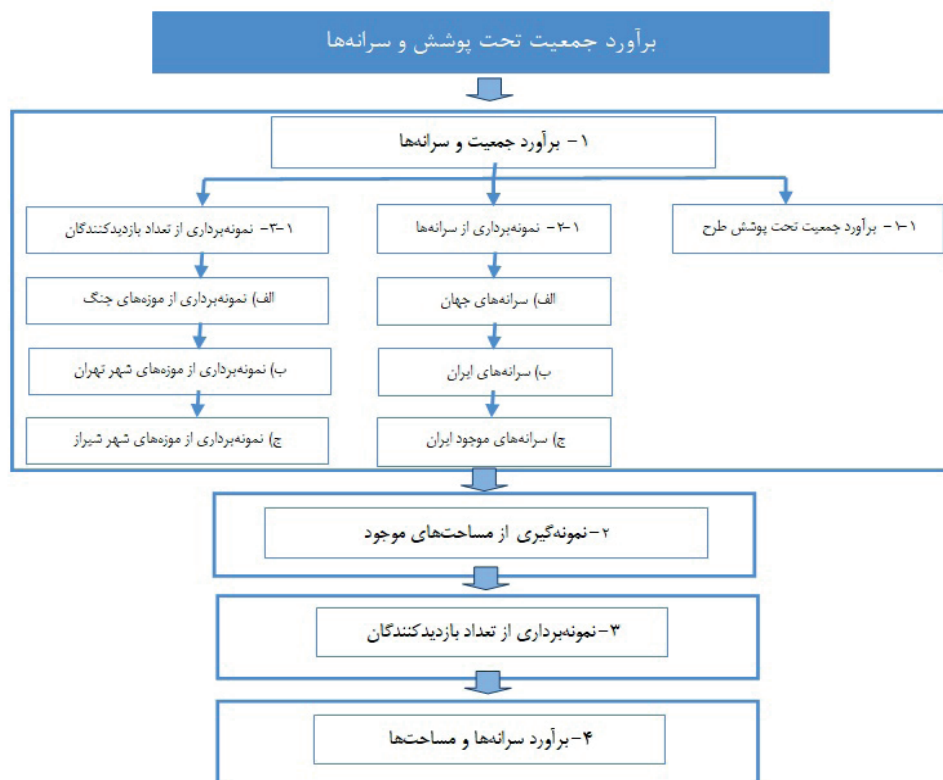
همواره در فرآیند طراحی، سرانه و مساحت‌ها موردتوجه بوده و هست. نحوه برآورد سرانه‌ها و مساحت‌ها الگوهای مختلف به وجود آورده است. هدف از ارائه این مقاله، تدوین الگویی جهت یافتن سرانه و مساحت موردنیاز واقعی ساختمان‌هاست که در این پژوهش موزه شهدای استان فارس مطرح نظر است.

طرح مسئله

به علت فقدان یک مدل گویا و روشن در بیان مشکلات موجود در مراحل اولیه طراحی به لحاظ علمی و نظری، به‌طورمعمول از سرانه‌های جهانی برای به دست آوردن معیارهای مساحت بناهای در حال طراحی استفاده می‌شود. این در حالی است که سرانه‌های ایران بسیار متفاوت از سرانه‌های جهانی است. اما آنچه دوگانگی و تضاد عظیمی در طراحی هر مجموعه ایجاد می‌نماید،

شکل ۱. نحوه دخالت عوامل یک جامعه در سرانه گیری‌ها

شکل ۲. مراحل تخمین جمعیت تحت پوشش و سرانه‌های موزه شهدا استان فارس

شد. در مرحله نخست برآورد جمعیت و سرانه‌ها از سه روش برآورد جمعیت تحت پوشش، نمونه‌برداری از سرانه‌های جهان، ایران و سرانه‌های موجود ایران و نهایتاً نمونه‌برداری از تعداد بازدیدکنندگان موزه‌های جنگ، موزه‌های شهر تهران و موزه‌های شهر شیراز به دست آمد. در مرحله دوم از مساحت‌های موجود و در مرحله سوم از تعداد بازدیدکنندگان جمع‌بندی گردید و در نهایت سرانه‌ها و مساحت‌های نهایی استخراج گردید.

بدنه تمقیق

مدل برآورد جمعیت تحت پوشش و سرانه‌های موزه شهدا
هیچ موزه‌ای تنها جای نمایش نیست و رسالتی عظیم بر عهده دارد. مجموعه موزه شهدا می‌تواند رسالتی را به عهده بگیرد به شرطی که تمام فعالیت‌ها در لیست فضاهای آن گنجانده گردد. لذا تدوین برنامه کالبدی جامع موردنیاز است. تا به حال هر چه بیان شده، مبانی نظری طرح و نهایتاً ارائه استانداردهای چنین مجموعه‌هایی بوده است. اما گام مهم تدوین برنامه‌ریزی مناسب کالبدی برای زیرمجموعه‌ها است که بدون برآورد جمعیت تحت پوشش، یا تعداد بازدیدکنندگان، تعداد آثار و یا کتاب‌های موجود در این مورد امکان‌پذیر نیست. در این راه با بررسی چهار گونه متفاوت اطلاعات به موضوع نزدیک می‌توان شد.

ارزش‌های جامعه دارد. یکی از این فرهنگ‌ها، رشادت بزرگ مردان زمانه است. «هایدگر می‌گوید: مجموعه شناخت آدمی در محیط زندگی‌اش شخصیت او را می‌سازد» (شریعتی، ۱۳۷۶، ۲۱۲). بنابراین هرچقدر طراح بتواند مطلوب‌ها و ایده آل‌ها و آگاهی مردم خویش را جزء شخصیت و ماهیت موزه درآورد، به کمال مطلوب در طراحی رسیده است. بدین ترتیب فضا و مکانی موردنیاز است تا در آن مردم با پیام شهید و خود شهادت به‌عنوان نماد و عمل آن پیام آشنا شوند و زمانی که از آن فضا خارج می‌شوند بتوانند تاندازه‌ای به شخصیت و آرمان‌های شهید نزدیک شوند.

روش پژوهش

روش تحقیق حاضر مطالعات تطبیقی منتج از نمونه‌های موجود است. در ابتدا به ارزیابی و مطالعه منابع و مآخذ سرانه گیری و ارائه برنامه کالبدی پرداخته شد. سپس در ارائه عناصر و عوامل تعیین‌کننده برنامه کالبدی از چهار روش برآورد جمعیت و سرانه‌ها، نمونه‌گیری از مساحت‌های موجود داخلی و خارجی، نمونه‌برداری از تعداد بازدیدکنندگان، برآورد سرانه‌ها و مساحت‌ها استفاده شد. شکل ۲ نموداری در ارائه طرح و مراحل تحقیق حاضر ارائه نموده است. در گذار از این مراحل از روش‌های آمارگیری و آمارهای موجود سازمان‌ها استفاده

شیراز می‌توان گفت اگر به از هر ۱۵,۰۰۰ نفر (بیشترین تعداد افراد) یک موزه در نظر گرفته شود، به تعداد ۷۸ موزه نیاز است که با احتساب حداقل اعیانی موزه به مساحتی معادل ۳۹,۰۰۰ مترمربع (حداقل) موزه در سطح شیراز نیاز است. و این در حالی است که مساحت موزه‌های موجود شهر (۱۰,۷۵۵ مترمربع) تنها یک‌سوم سرانه‌های ایران است. این مطلب نیاز به تأمل در ساخت موزه‌های فرهنگی، علمی یا هر عنوان دیگر را نشان می‌دهد. (شکل ۳)

آمار سرانه‌های موجود ایران (منظور سرانه موزه‌های موجود و احداث‌شده در ایران است) نشان می‌دهد تعداد موزه‌های کشور از ۶۱ باب به سال ۷۷ با رشد متوسط سالانه ۷/۱ درصد به ۸۰ باب به سال ۸۱ افزایش یافته است. سرانه موزه‌های کشور نیز به سال ۸۱ نسبت به سال ۷۷ از رشد متوسط سالانه ۴/۳۳ درصد برخوردار بوده است. به عبارت دیگر یک باب موزه برای هر ۵۳۷,۶۳۴ نفر ارسال ۷۷، به یک باب موزه برای هر ۵۳۷,۶۳۴ نفر به سال ۸۱ افزایش یافته است. این سرانه و نیز تعداد برای کشوری چون ایران با سابقه کهن تمدنی، چندان مناسب به نظر نمی‌رسد. ضمن اینکه موزه‌ها به‌عنوان مهم‌ترین مراکز پژوهشی و تحقیقاتی برای محققان و پژوهشگران محسوب می‌شوند، این تعداد موزه هرگز جوابگوی این نیازها نخواهد بود (ارزیابی کمی مکان‌های فرهنگی در ایران، ۱۳۸۳، ۱۵ فروردین). (شکل ۳)

حال می‌توان تمام اعمال انجام گردیده در مورد شیراز را به منطقه تحت پوشش موزه شهدای استان فارس تعمیم نمود و مساحت و تعداد موزه موردنیاز در منطقه را به دست آورد. با این آمارگیری‌ها و محاسبات نتایج زیر حاصل آمد:

– طبق سرانه جهانی (برای هر نفر ۰/۳۱ مترمربع فضای موزه) و با اعمال جمعیت منطقه ۷۶۱/۴۶۷ مترمربع موزه باید وجود داشته باشد. اگر این مساحت را بر حداقل اعیانی (۵۰۰ مترمربع) تقسیم نمود به تعداد ۱/۵۲۲ موزه نیاز است.

– اما طبق سرانه‌های ایران در مورد موزه (برای هر ۱۲۰۰۰ تا ۱۵۰۰۰ نفر یک موزه با حداقل اعیانی ۵۰۰ مترمربع) به تعداد ۳۹۰ موزه نیاز است. با احتساب حداقل اعیانی موزه به مساحتی معادل ۱۹۵,۰۰۰ مترمربع می‌توان رسید.

– طبق آمار موجود به سال ۱۳۸۵ با در نظر گرفتن درصد رشد ثابت در ساخت موزه‌ها برای جمعیت منطقه به حداقل ۱۰,۸ موزه با استانداردهای اولیه نیاز است (این رقم طبق آمار موجود کشور در تحقیق حاضر به‌دست‌آمده). (شکل ۴)

مساحت‌ها و تعداد موزه‌های موردنیاز به‌دست‌آمده نشان‌دهنده تفاوت بسیار وضع موجود (۱۰ موزه با اعیانی ۱۰,۷۵۵ مترمربع) با سرانه‌های ایران (۳۹۰ موزه با اعیانی ۱۹,۵۰۰ مترمربع) و سرانه‌های جهانی (۱,۵۲۲ موزه با اعیانی ۷۶۱,۴۶۷ مترمربع) است!

۱. حداقل اعیانی در ایران ۵۰۰ مترمربع است که در استانداردهای جهانی جایگاهی ندارد. بنابراین تعداد موزه‌ها بسیار تفاوت دارد.

۲. تعداد کل موزه‌های ایران به سال ۱۳۸۴ تنها ۹۳ موزه اعلام

در روش اول بررسی برنامه کالبدی، به برآورد جمعیت و سرانه‌ها پرداخته، زیرا بدون اطلاع از تعداد افراد استفاده‌کننده نمی‌توان هیچ‌گونه برآورد مساحتی را آغاز نمود. در این روش تعداد جمعیت تحت پوشش مشخص می‌گردد و در نهایت با بررسی موزه و سرانه‌های آن در استانداردهای جهانی و ایرانی و وضعیت موجود کل کشور، مساحت و تعداد موردنیاز و ضرورت یا عدم ضرورت ساخت چنین مجموعه‌ای ارزیابی شده است. در روش دوم به تخمین تعداد بازدیدکنندگان مجموعه از طریق بررسی نمونه‌های موجود ایران و جهان و منطقه روی آورده و با تحقیق در موزه‌های تهران و شیراز به تعداد ممکن بازدیدکننده رسید. در روش سوم با نمونه‌برداری از مساحت‌های موزه‌های مشابه مساحت تقریبی مجموعه را تخمین زده می‌شود. در روش چهارم به برآورد سرانه‌ها و مساحت‌های هر بخش رسیده و برنامه کالبدی نهایی می‌گردد. برای مثال در این بخش برای فضایی مانند کتابخانه با بررسی نمونه‌های موجود و به دست آوردن تعداد کتاب‌ها و بازدیدکنندگان آنان با اعمال سرانه‌ها مساحت به‌دست‌آمده است.

برآورد جمعیت و سرانه‌ها

برآورد جمعیت تحت پوشش طرح

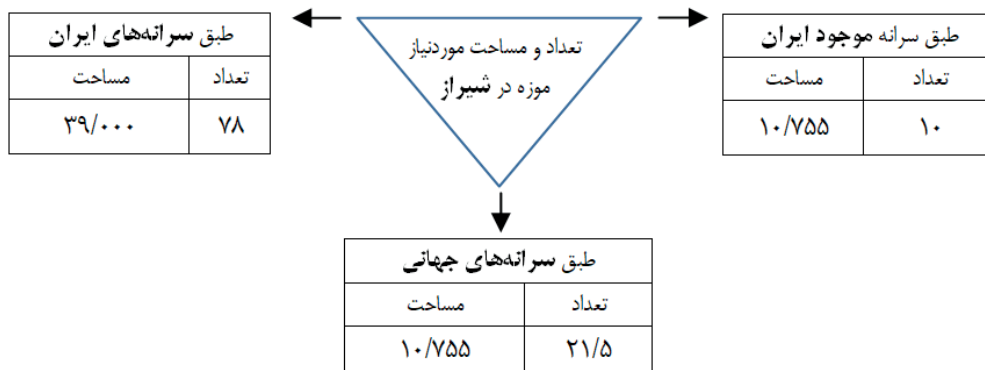
در ابتدای طراحی ملزم به جمع‌آوری اطلاعات کافی در مورد تعداد و موقعیت مکانی مخاطبان است. در فرایند این آمارگیری با استفاده از آمارهای جمعیتی سه استان تحت پوشش استان فارس در موزه موردنظر، کل جمعیت منطقه ۵,۸۵۷,۴۴۴ نفر به دست آمد و سپس با اعمال نرخ رشد هر استان جمعیت آنان به سال ۱۳۹۵ تخمین زده می‌شود که حدود ۶,۶۹۱,۱۱۷ نفر است. موزه شهدای استان فارس برای پوشش دهی به سه استان فارس، کهکلیویه و بویر احمد و بوشهر تدوین می‌گردد.

نمونه‌برداری از سرانه‌ها

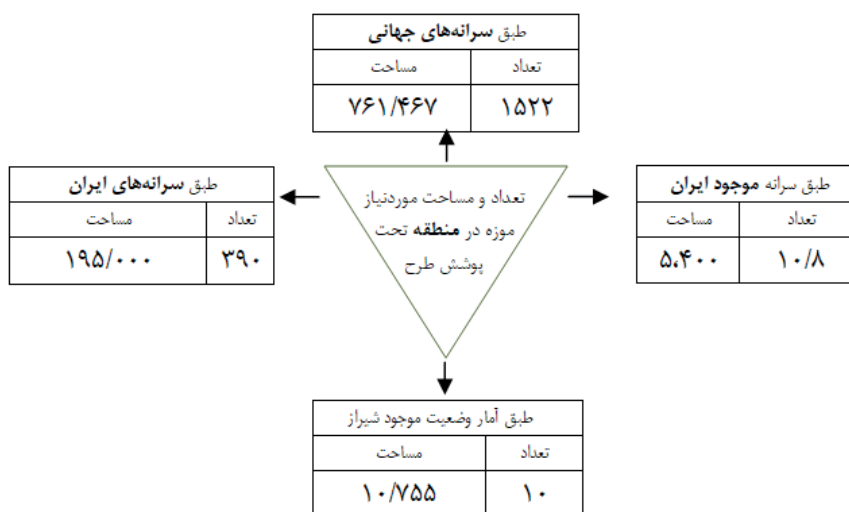
اگر تنها به جمعیت منطقه دقت نمود، مشاهده می‌شود نیاز به محیط‌های فرهنگی مانند موزه چقدر ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به این مطلب در این بخش به ضرورت و درصد نیاز به موزه در شهر شیراز بر طبق سه سرانه جهانی، ایران و سرانه موجود در ایران می‌توان روی آورد. در شهر شیراز تا سال ۱۳۸۵ ده موزه موجود بوده که در جمع واجد مساحت عرصه ۱۶,۹۴۵ و اعیانی ۱۰,۷۵۵ مترمربع بوده‌اند. شهر شیراز طبق سرشماری سال ۱۳۸۵ جمعیتی معادل ۱,۱۷۲,۹۱۹ نفر داراست. با توجه به جمعیت و مساحت‌های موجود موزه‌ها می‌توان تحلیل‌های مناسبی با توجه به سرانه‌های موزه‌ها داشت:

طبق سرانه‌های جهانی برای هر نفر ۰,۱۳ مترمربع فضای موزه در نظر گرفته‌شده و بنابراین برای جمعیت شیراز و موزه‌هایی با اعیانی ۱۰,۷۵۵ مترمربع، سرانه‌ای معادل ۰/۱۰۹ مترمربع وجود دارد که قابل قیاس با سرانه‌های جهانی نیست. (شکل ۳)

اما سرانه‌های ایران در مورد موزه‌ها برای هر ۱۲,۰۰۰ تا ۱۵,۰۰۰ نفر یک موزه با حداقل اعیانی ۵۰۰ مترمربع است (۱۳۸۱) برای هر یک‌میلیون نفر یک موزه داریم. ۱ خرداد). حال با جمعیت

شکل ۳. تعداد و مساحت مورد نیاز موزه در شهر شیراز در سال ۱۳۸۵

شکل ۴. وضعیت موزه در منطقه تحت پوشش موزه شهدا استان فارس در سال ۱۳۸۵

یا زمانی تاریخی مرتبط با آن داشته باشند یا موزه‌هایی ساخته شده است. الهام‌گیری از این موزه‌ها در مورد تعداد بازدیدکنندگان بسیار مفید به نظر می‌رسد. در اینجا در جدول زیر آمار تعداد بازدیدکنندگان برخی از موزه‌های مرتبط خارجی و داخلی آورده شده است. (جدول ۱)

در مورد موزه‌های جنگ دنیا چند نکته حائز اهمیت است. اول آنکه موزه جنگ منچستر به‌تنهایی در یک سال ۱,۷۰۰,۰۰۰ نفر بازدیدکننده را پذیرا بوده، این در حالی است که تعداد بازدیدکنندگان سالانه کل موزه‌های ایران عدد قابل‌مقایسه‌ای است (۱,۸۰۰,۰۰۰ نفر). نکته دوم اینکه موزه یهودیان برلین به‌رغم فقدان وجود ایدئولوژی قوی مانند دفاع مقدس، در هر روز جوابگوی ۱۵,۰۰۰ بازدیدکننده است. حال آنکه موزه خرمشهر

گردیده است، چه برسد به تعداد موزه شهدای منطقه و شیراز. ۳. تعداد موزه‌های موجود شهر شیراز در مقایسه با آمار موجود کل کشور بسیار رضایت‌بخش است.

نمونه‌برداری از تعداد بازدیدکنندگان

اما با روش دیگری نیز می‌توان به برآورد مساحت موزه شهدا در منطقه رسید که در واقع عینیت دادن به آمارهای موجود بازدید است. برای این منظور در پله اول تعدادی از موزه‌های جهانی را مثال زده و تعداد بازدیدکنندگان آنان در روز محاسبه می‌شود.

الف) نمونه‌برداری از موزه‌های جنگ

در گوشه و کنار دنیا، هرجایی از جنگ آثاری به‌جامانده باشد و

جدول ۱. تعداد بازدیدکنندگان موزه‌های جنگ

سال	تعداد بازدید سالانه	تعداد بازدید روزانه	ملاحظات	مأخذ
۲۰۰۶	۱,۷۰۰,۰۰۰	-	-	(Imperial war museum, 2010)
۱۹۹۹	-	۱۵,۰۰۰	بدون افتتاح رسمی	(Mahmodi, 2009)
۲۰۰۰	۲۰۰۰-۱۰۰۰	-	-	(Vasa museet, 2010)
۱۳۸۰	۷۰۰,۰۰۰	-	-	(موزه شهدای تهران، ۱۳۸۹)
۱۳۸۶	۱۰۰,۰۰۰	-	-	(Sajed, 2010)
۱۳۸۶	-	۱۱,۰۰۰	-	(موزه‌های ایران، ۱۳۸۹)

علاقه‌مند به بازدید موزه‌ها در شهر تهران است. بررسی جمعیت ۱۰ میلیونی تهران، مشخص می‌شود که ۳۳ موزه تهران روزانه کمتر از ۰,۰۵ درصد از شهروندان را به سوی خود می‌کشاند (بدون در نظر گرفتن موزه شهدا ۰/۰۳ درصد) و هر یک از این موزه‌ها به‌طور متوسط روزانه پذیرای ۰/۰۱ درصد از شهروندان تهرانی هستند.

رقم واقعی درصد شهروندان تهرانی علاقه‌مند به بازدید موزه‌ها به مراتب کمتر از آنچه در این آمارها بیان شده است، هست. زیرا تعداد بازدیدکنندگان موزه‌های مورد مطالعه مجموعه ایست از شهروندان تهرانی، اهالی سایر نقاط ایران و گردشگران خارجی. اصولاً موزه‌های ملی کشور که برخی شهرت جهانی دارند، حتی از امکانات و قابلیت‌های موجود در شهر خود نیز به میزان بسیار ناچیزی بهره می‌برند. درعین حال نکته قابل تأمل این است که همه کسانی که به موزه می‌روند، به اختیار خود چنین نمی‌کنند، بلکه برخی ناگزیر از رفتن به موزه هستند. از این گذشته اغلب موزه‌ها یک یا دو روز در هفته تعطیل‌اند. اگرچه آمار به‌دست‌آمده بر اساس گشوده بودن موزه‌ها در تمام ایام محاسبه گردیده، اما در واقع یکی از معضلات موزه‌ها در ایران تعطیلات بیش‌ازحد است.^۵ برای مثال موزه جواهرات ملی ۱۶۶ روز از سال را تعطیل است در حالی که موزه شهدای تهران تنها ۱۰ روز در سال تعطیل است.

هدف درصدگیری از تعداد بازدیدکنندگان، به دست آوردن درصد شهروندان تهرانی بازدیدکننده از موزه شهداست. اگرچه جامع‌ترین آمار به‌دست‌آمده توسط نگارندگان مربوط به سال ۱۳۸۰ است، اما با احتساب نرخ رشد جمعیت تهران و نرخ

در اوج روزهای ازدحام ۱۱,۰۰۰ نفر مراجعه‌کننده دارد. بنابراین مقایسه ایران با دیگر کشورها قابل استناد نیست. لذا اگر این نمونه‌برداری از ایران باشد به واقعیت بسیار نزدیک‌تر است.

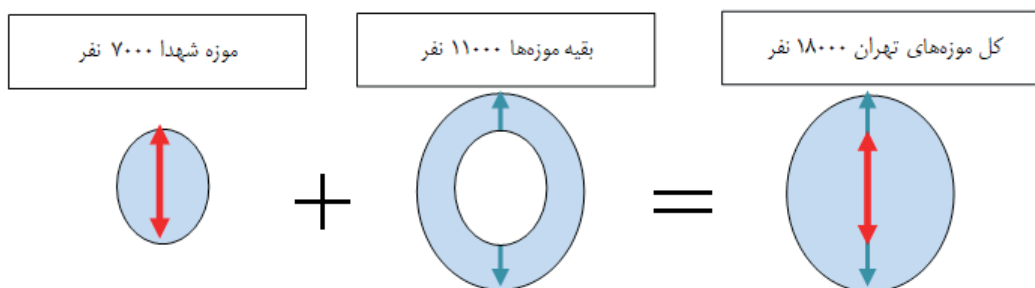
نمونه‌برداری از موزه‌های شهر تهران

و اما در مورد موزه‌های ایران جای تأمل بسیار است. زیرا بازدید از موزه مورد تمایل مردم نیست.^۶ در این راه چند نمونه از موزه‌های تهران ذکر شده و در نهایت از موزه‌های تهران نمونه‌برداری گردیده تا به درصدهای واقعی تعداد بازدید از موزه و به‌ویژه موزه شهدا نسبت به جمعیت تهران دست یازید.

طبق ارقام جداول میانگین بازدید در هیچ موزه‌ای از ۲,۰۰۰ نفر بالاتر نرفته که نشان‌دهنده رغبت کم به موزه است. بر مبنای آماری که از موزه‌ها به‌دست‌آمده،^۲ در سال ۱۳۸۰ مجموعاً حدود یک‌میلیون و ۸۰۰ هزار نفر به دیدار این اماکن رفته‌اند. **موزه شهدا با ۷۰۰ هزار نفر (معادل ۹/۳۸٪ از کل) بیشترین تعداد بازدیدکننده را داشته است.** (جدول ۲ و شکل ۵)

موزه شهدا موزه‌ای کاملاً استثنایی در میان ۳۳ موزه مورد مطالعه است که دلیل تعداد مراجعین چشمگیر آن باید جداگانه بررسی شود.^۴ موزه شهدا با روزانه ۱,۹۱۸ نفر متوسط بازدیدکننده در ردیف اول قرار گرفته است (جدول ۲). اما این آمار نشان از تفاوت فاحش و بسیار چشمگیر موزه شهدا نه تنها نسبت تمام موزه‌های دیگر تهران بلکه نسبت به آمار کل موزه‌ها دارد (شکل ۵). لذا باید در مورد احداث چنین مکان‌هایی در سایر نقاط ایران عمیق‌تر تفکر شود.

هدف غایی این آمارگیری به دست آوردن درصد شهروندان

شکل ۵. تعداد بازدیدکنندگان سالانه موزه‌های تهران در مقایسه با موزه شهدا در سال ۱۳۸۰

جدول ۲. تعداد بازدیدکنندگان برخی موزه‌های تهران سال ۱۳۸۰، (مأخذ: سازمان میراث فرهنگی و گردشگری کشور، ۱۳۸۹؛ موزه‌های ایران، ۱۳۸۹)

سالانه	متوسط روزانه	درصد هر یک از موزه‌ها نسبت به کل	در صد بازدید نسبت به شهروندان تهرانی (۱۰۰۰۰۰۰)	
۱,۸۰۰,۰۰۰	۴۹۳۲	۱۰۰	۰,۰۵	تعداد کل بازدیدکنندگان از موزه‌ها
۷۰۰,۰۰۰	۱۹۱۸	۳۸/۹	۰/۰۱۹۱۸	موزه شهدا
۱۶۷,۹۰۰	۴۶۰	۹/۳۲	۰/۰۰۴۶	کاخ موزه ملت سعدآباد
۱۰۳,۶۶۰	۲۸۴	۵/۷	۰/۰۰۲۸۴	کاخ موزه نیاوران
۱,۳۸۸	۸/۳	۰/۰۷	۰/۰۰۰۰۸	موزه نقاشی پشت شیشه
۵۵۰	۱/۵	۰/۰۳	۰/۰۰۰۰۱	موزه فرشچیان

جدول ۳. تخمین تعداد بازدیدکنندگان از موزه شهدا در حال طراحی در منطقه تحت پوشش پروژه.

جمعیت در سال ۱۳۸۵	تعداد بازدیدکنندگان روزانه در سال ۱۳۸۵	جمعیت در سال ۱۳۹۵	تعداد بازدیدکنندگان روزانه در سال ۱۳۹۵	
۵,۸۵۷,۴۴۴	۱۱۲۴	۶,۶۹۱,۱۱۷	۱۲۸۴	منطقه تحت پوشش پروژه

در آمارگیری‌ها چنین موزه‌های موجود نیست. اما می‌توان حد میانه‌ای از موزه فرا منطقه‌ای تخت جمشید و موزه استانی پارس را لحاظ نمود.

اما مانند نمونه‌برداری از موزه شهدا نیاز به درصد شهروندان بازدیدکننده از جمعیت تحت پوشش است، تا درصد واقعی بازدیدکنندگان موزه شهدا به دست آید. بر اساس نتایج به دست آمده از درصدگیری شهروندان بیشترین درصد مربوط به متوسط روزانه موزه تخت جمشید (۰.۰۲٪) است و متوسط آن موزه پارس (۰.۰۲۵٪) است. اما در مورد حداکثر بازدید روزانه بالاترین درصد به موزه تخت جمشید تعلق دارد و متوسط آن به موزه پارس. اگر حد میانه دو درصد در طرح حاضر اعمال نمود با توجه به جمعیت تحت پوشش تعداد متوسط روزانه ۱۰۲۵ و تعداد حداکثر بازدید روزانه ۷۰۲۹ نفر بر آورد می‌شود. (Hayat, 2010) (جدول ۵)

بازدیدکنندگان خارجی: برای این منظور مانند محاسبه درصد بازدیدکنندگان ایرانی عمل می‌شود. در مورد گردشگران خارجی درصدها جوابگو نیستند، اما تعدادها خود جوابگوی نیاز ماست. بنابراین در اعمال تعداد بازدیدکنندگان خارجی اعمال تنها حد میانه گردشگران موزه پارس و تخت جمشید کافی است که عبارت است از ۶۸/۵ نفر در روز. (Persia, ۲۰۱۰)

تلفیق بازدیدکنندگان داخلی و خارجی: تعداد متوسط کل بازدیدکنندگان هرروز شامل دو گروه ایرانی ۱۰۲۵ نفر و خارجی ۶۸/۵ نفر می‌گردد، که مجموع آن برابر است با ۱۰۹۳/۵ نفر. این رقم تعداد تقریبی بازدید از موزه در هرروز از سال را به‌طور متوسط نشان می‌دهد. ولی مقدار کمینه و بیشینه بازدید را تعیین نمی‌کند و نقطه‌ضعف آنکا به تنها این آمار آنجا نمایان می‌شود که برای مراسم یا ایام خاصی تعداد مراجعات بالا رود و آنگاه کمبود فضا و آشفتگی بروز می‌کند. بنابراین آنچه قبلاً نیز ذکر شد اهمیت مقدار حداکثر بازدیدکنندگان برای طراحی هاست. تعداد حداکثر روزانه بازدیدکنندگان برابر با ۷۰۲۹ نفر است که حکایت از سرانه‌هایی بسیار بالاتر می‌نماید. لذا طراحی بر اساس این آمار به واقعیت نزدیک‌تر و دارای معایب کمتری است. (جدول ۵)

گردشگری می‌توان به آمار مطلوب‌تری رسید. با احتساب این رشد تعداد متوسط بازدیدکنندگان روزانه به سال ۱۳۸۵، ۶۵/۷ نفر افزایش می‌یابد. هم‌اکنون می‌توان این آمار را برای منطقه به سال ۱۳۸۵ نیز اعمال کرد. اگر درصد شهروندان بازدیدکننده روزانه ۰/۱۹۱۸ باشد، آنگاه برای جمعیت ۵,۸۵۷,۴۴۴ نفری منطقه این تعداد در سال ۱۳۹۵ به ۱۲۸۴ نفر می‌رسد. با توجه به اینکه شیراز شهری توریستی واجد نرخ گردشگری مناسب نسبت به آمار کشوری است، تعداد بازدیدها می‌تواند افزایش یابد. (جدول ۳)

آمار به دست آمده، متوسط بازدید روزانه را نشان می‌دهد درحالی‌که حداکثر این تعداد در طراحی مدنظر است. برای مثال تنها تعداد بازدیدکنندگان از موزه جنگ خرمشهر در یک روز ۱۱,۰۰۰ نفر اعلام گردیده و این روشنگر اعمال حد نهایی در طراحی هاست.

نمونه‌برداری از موزه‌های شهر شیراز

از آنجاکه در طراحی هر مکانی قبل از هر چیز باید به محیط پیرامون آن دقت داشت، گام بعدی، بررسی شهر شیراز و موزه‌های آن است. اما برای اینکه آمارگیری به واقعیت نزدیک‌تر باشد بازدیدکنندگان به دودسته ایرانی و خارجی تقسیم گردیده و از این جهت می‌توان رشد هرکدام را با اعمال نرخ رشد جمعیت و گردشگری تخمین زد که مزیت بزرگی است.

بازدیدکنندگان ایرانی: در این مقایسه نیاز به متوسط آمار بازدید در پر مراجع ترین روزهای سال است. لذا در آمارگیری‌ها به حداکثر تعداد در ایام نوروز، توجه بیشتری معطوف می‌گردد و بدین جهت آمار ایام نوروز به تفکیک روز بررسی می‌گردد.

در آمارهای روزانه نیز نتایج نمایانگر حداکثر میزان بازدید روزانه در ایام نوروز است و این مقدار مربوط به موزه تخت جمشید با ۸۶۲۵ نفر در روز و کمترین مربوط به موزه هفت‌تان با ۷۴۹ نفر در روز است.^۷ (جدول ۴) از آنجاکه موزه هفت‌تان موزه‌ای شهری و موزه پارس استانی و موزه تخت جمشید فرا منطقه‌ای است، نمی‌توان آمار هیچ‌یک را مستقیماً به باغ‌موزه شهدا (موزه شهدا) تعمیم داد. زیرا این موزه منطقه‌ای است و

جدول ۴. متوسط آمار روزانه بازدیدکنندگان ایرانی موزه‌های استان فارس (مأخذ: سازمان میراث فرهنگی استان فارس، ۱۳۸۹)

نام	متوسط روزانه بازدید در کل سال ۱۳۸۵	متوسط روزانه بازدید در ماه فروردین ۱۳۸۵	حداکثر بازدید روزانه در ایام نوروز ۱۳۸۶
موزه تخت جمشید	۱۰۴۴	۴۲۷۸	۸۶۲۵
موزه پارس	۸۷	۶۱	۳۸۶۵
موزه هفت‌تان	۲۰	۱۷	۷۴۹

جدول ۵. تعداد کل بازدیدکنندگان روزانه پروژه حاضر به سال ۱۳۸۵

نام	نوع موزه	جمعیت تحت پوشش پروژه	درصد متوسط روزانه شهروندان ایرانی علاقه‌مند به بازدید موزه	تعداد متوسط روزانه گردشگران خارجی علاقه‌مند به بازدید موزه	تعداد روزانه حداکثر شهروندان علاقه‌مند به بازدید موزه
موزه شهدا	منطقه‌ای		۱۰۲۵	۶۸٫۵	۷۰۲۹
نتایج نهایی		۱۰۹۳٫۵ (تعداد کل متوسط بازدیدکنندگان روزانه)			

نتیجه نهایی روش نمونه‌برداری تعداد بازدیدکنندگان

روش نمونه‌برداری شامل سه بخش گردید که با خلاصه نمودن این سه می‌توان تعداد واقعی‌تر مراجعین طرح حاضر را برآورد نمود.

موزه‌های تهران: در این روش با مقایسه موزه‌های تهران و ارجاع به موزه شهدا و نمونه‌برداری از آن به درصد شهروندان بازدیدکننده روزانه ۰/۱۹۱۸ رسیده و با اعمال آن بر جمعیت منطقه طرح ۱۱۲۴ نفر بازدیدکننده روزانه محاسبه شد.

موزه‌های شیراز: در بررسی این موزه‌ها که در محیط طبیعی سایت قرار گرفته به اعداد حقیقی‌تر دست یازید. برای به دست آوردن این آمار مجبور به میانگین‌گیری از موزه‌ها گردیده که طبق آن تعداد متوسط کل بازدید هرروز شامل دو گروه ایرانی ۱۰۲۵ نفر و خارجی ۶۸/۵ نفر می‌گردد، که مجموع آن برابر است با ۱۰۹۳/۵ نفر. این رقم تعداد تقریبی بازدید از موزه شهدا در هرروز را به‌طور متوسط نشان می‌دهد. تعداد حداکثر روزانه بازدیدکنندگان ۷۰۲۹ نفرست که حکایت از سرانه‌هایی بسیار بالاتر می‌نماید. لذا طراحی بر اساس این آمار به واقعیت نزدیک‌تر و دارای معایب کمتری است. (جدول ۶)

نکته قابل توجه به دست آوردن آمار مشابه برای تعداد متوسط روزانه بازدید (حدود ۱۱۲۴ و ۱۰۹۳/۵ نفر) است. ماحصل این روش در همین نکته خلاصه می‌گردد که تقریباً به‌طور متوسط روزانه ۱۱۰۰ نفر بازدیدکننده از مجموعه موزه شهدا بازدید می‌نماید.

از آنجاکه در طراحی پیشینه تعداد بازدیدکننده مدنظر است، بالاترین آمارها روزهای اوج تراکم ۷۰۲۹ نفر است. نتیجتاً اینکه اعمال تعداد ۷۰۲۹ نفر به‌عنوان حداکثر تعداد بازدیدکننده روزانه برای به دست آوردن مساحت فضاها معقول‌تر به نظر می‌رسد.

با توجه به اینکه شیراز شهری توریستی است و واجد گردشگر بسیار، با اعمال نرخ رشد گردشگری تعداد بازدید افزایش خواهد یافت.

قابل ذکر است که وضعیت بازدید موزه‌ها طبق این بررسی‌ها در شیراز از تهران بسیار مناسب‌تر است. و بنابراین اگر مانند تهران فرض نمود که آمار بازدید از موزه شهدا چندین برابر هر یک از موزه‌های دیگر است (۷۰۰,۰۰۰ نفر از ۱,۸۰۰,۰۰۰ نفر)، آنگاه باید تعداد بازدیدکنندگان متوسط و حداکثر روزانه موزه‌های شیراز را برای اعمال به موزه شهدای شیراز چندین برابر نمود، که رقم بسیار بالایی خواهد بود. بنابراین به متوسط

جدول ۶. نتیجه نمونه‌گیری تعداد بازدیدکنندگان برای موزه شهدا

موزه‌های تهران	موزه‌های شیراز	نتیجه نمونه‌گیری برای موزه شهدا
متوسط روزانه بازدید در کل سال ۱۳۸۵	۱۱۲۴	۱۰۹۳/۵
حداکثر بازدید روزانه کل در ایام نوروز ۱۳۸۶	-	۷۰۲۹
		۱۰۰۱

مترمربع عرصه و در منطقه‌ای متوسط عرصه ۶۰/۰۰۰ مترمربع و در استانی متوسط عرصه ۱۲۰۰ مترمربع برآورد گردید. (جدول ۸)

آمار موزه‌های شیراز بسنده می‌گردد.

نمونه‌گیری از مساحت‌های موجود

در اینجا به دلیل نزدیکی به انتخاب مساحت کل، بیان مساحت چند موزه مشابه مطلوب می‌نماید. مقایسه نشان از تفاوت بسیار مساحت موزه‌های داخلی و خارجی است:

اگر به نمونه‌های خارجی رجوع نمود در ایران به هیچ‌عنوان موزه در ابعاد ملی نمی‌توان یافت. برای اثبات این موضوع تنها موزه انگلستان را می‌توان مطرح نمود. این موزه یک‌صد گالری به طول ۲/۳ کیلومتر (۷۵۰۰۰ مترمربع) دارا است. البته در این طراحی اصلاً ملاک چنین ابعادی نیست. بدین منظور تنها موزه‌های جنگ یا عناوین مرتبط با آن به کندوکاو می‌شود. (جدول ۷)

طبق آمار جدول زیر می‌توان موزه‌ها را به سه دسته تقسیم نمود. در دسته ملی متراتر از پایه ۳۰/۰۰۰ مترمربع اعیانی و ۲۰۰/۰۰۰

برآورد سرانه‌ها و مساحت‌ها

هر آنچه تاکنون به آن پرداخته شد، مقدمه‌ای برای برآورد مناسب ریز فضاهای هر بخش موزه شهدا بود و در نهایت داشتن برنامه‌ای مطلوب برای برنامه کالبدی. در این مرحله با کمک از مراحل قبل از قبیل تعداد موزه‌ها و یا دیگر مکان‌های مورد نیاز، جمعیت تحت پوشش پروژه، مساحت‌های نمونه‌های مشابه به جمع‌آوری اطلاعات در مورد زیرمجموعه‌های موزه شهدا پرداخته و برنامه فیزیکی مدون شده‌ای تعریف می‌گردد. با این تعریف و بررسی استانداردهای موزه‌ها، می‌توان بنای موزه را به حوزه‌های عملکردی مختلف تقسیم نمود و مساحت هر بخش را مستقلاً به دست آورد.

جدول ۷. مساحت چند موزه نمونه داخلی و خارجی

نام موزه	عرصه	اعیانی
۱ موزه انگلستان (Wikipedia, 2010)	-	یک‌صد گالری به طول ۲/۳ کیلومتر (۷۵۰۰۰)
۲ موزه ایران باستان (موزه‌های ایران، ۱۳۸۹)	-	۲۷۴۴
۳ موزه ملی ایران	بیش از ۲۰۰۰۰	-
۴ موزه ملی آب (موزه‌های ایران، ۱۳۸۹)	۶۰۰۰	۵۷۸۰

جدول ۸. مساحت موزه‌های دفاع مقدس یا شهدا.

نام موزه	عرصه	اعیانی
ملی	۲۰۰۰۰۰	۳۰,۰۰۰
منطقه‌ای	۱۰۰۰۰۰	-
چهارمحال و بختیاری (Isna, 2010)	۵۰۰۰۰	-
کرمان (۱۳۸۱، ۱ خرداد)	۳۳۰۰۰	۲۵۵۰
استانی	۸۰۰۰	۲۴۰۰
سیستان و بلوچستان (Rasanew, 2010)	۴۲۰۰	-
کرمانشاه (Gardeshgari shevar ko- hestan, 2010)	-	۴۰۰

نتیجه‌گیری

در مطالعات پیش‌نیاز هر طراحی، توجه به مبانی برنامه‌ریزی اهمیت اساسی دارد. یکی از پایه‌ای‌ترین اصول موردنیاز جهت طراحی ریز فضاها برآورد مساحت است. لذا با رویکردی نو به این برنامه کالبدی نگریسته شده است؛ بدین جهت که اساس سرانه‌های موجود در بخش‌های مختلف جهانی و ایرانی و در ضمن وضعیت موجود در ایران تفاوت فاحش دارد. لذا با برآورد جمعیت تحت پوشش طرح، برنامه‌ریزی را پایه‌ریزی نموده و در این فرآیند با اعمال سرانه‌های مختلف و سپس نمونه‌گیری از تعداد بازدیدکنندگان، به تعداد بازدیدکنندگان موزه شهدا استان فارس دست یازید. آنچه در ابتدای مطلب با ابهام مواجه بود، بحث تعداد بازدیدکنندگان بود که اجازه ورود به بحث سرانه‌ها را نمی‌داد. بنابراین نتیجه شد که با طی مراحل تحقیق حاضر می‌توان به مساحت مطلوب هر فضای مورد طراحی دست‌یافت و به تخمین سرانه‌های موزه شهدا نیز دست یازید. در این روند به نتایجی چند دست‌یافته شد که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌گردد:

نکته ۱: تفاوت بسیار وضع موجود (۱۰ موزه با اعیانی ۱۰,۷۵۵ مترمربع) با سرانه‌های ایران (۳۹۰ موزه با اعیانی ۱۹/۵۰ مترمربع) و سرانه‌های جهانی (۱۵۲۲ موزه با اعیانی ۷۶۱,۴۶۷ مترمربع) است. آیا این آمار نباید مسئولان را به فکر اندازد؟

نکته ۲: تعداد کل موزه‌های ایران به سال ۱۳۸۴ تنها ۹۳ موزه اعلام گردیده، چه برسد به تعداد موزه‌های منطقه و آمار شیراز؟

نکته ۳: تعداد موزه‌های موجود منطقه در مقایسه با آمار موجود کل کشور بسیار رضایت‌بخش است. (به دلیل آمار مناسب شهر شیراز)

نکته ۴: آمارها حاکی از ضعف سیستم موزه‌داری در ایران است و بازدیدها در ایران و خارج از کشور قابل قیاس نیست.

نکته ۵: با توجه به آمارها مقایسه ایران با دیگر کشورها در مورد موزه‌ها و تعداد اقبال‌کنندگان به آنان بحثی بیهوده است. نهایتاً اگر بتوان این نمونه‌برداری را در ایران انجام داد به واقعیت بسیار نزدیک‌تر است.

نکته ۶: موزه شهدا موزه‌ای کاملاً استثنایی در میان ۳۳ موزه مورد مطالعه است.

نکته ۷: نکته قابل توجه در مقایسه این نمونه‌ها به دست آوردن آمار متناسب برای تعداد متوسط روزانه بازدید حدود ۱۱۲۴ و ۱۰۹۲,۵ نفر است. ماحصل این روش در این نکته خلاصه می‌گردد که تقریباً به‌طور متوسط روزانه ۱۱۰۰ نفر از مجموعه موزه شهدا بازدید خواهند نمود.

نکته ۸: به‌رحال آمار به‌دست‌آمده، متوسط بازدید در روز را نشان می‌دهد درحالی‌که حداکثر این تعداد در طراحی مدنظر است. نتیجتاً اینکه اعمال تعداد ۷۰۲۹ نفر به‌عنوان حداکثر تعداد بازدیدکننده روزانه برای به دست آوردن مساحت فضاها معقول‌تر به نظر می‌رسد.

نکته ۹: اگر به نمونه‌های خارجی رجوع شود در ایران به‌هیچ‌عنوان یک موزه در ابعاد ملی یافت نمی‌شود.

نکته ۱۰: طبق آمار می‌توان موزه‌ها را به سه دسته تقسیم نمود.

در دسته ملی مترائ پایه ۳۰۰۰۰ مترمربع اعیانی و ۲۰۰,۰۰۰ مترمربع عرصه و منطقه‌ای متوسط عرصه ۶۰,۰۰۰ مترمربع و استانی متوسط عرصه ۱۲۰۰ مترمربع برآورد گردید.

پی‌نوشت

۱. تمامی آمار جمعیتی از سایت درگاه ملی ایران (مرکز آمار ایران) تهیه گردیده است (Dargah meli amar, 2010).

۲. علل عدم اقبال مردم از موزه‌ها در ایران بایستی در مباحثی متفاوت به‌نقد گذارده شود.

۳. آمارهایی که در این گفتار بدان‌ها استناد می‌شود در مورد موزه‌های وابسته به سازمان میراث فرهنگی مبتنی بر آمار ارائه‌شده از «معاونت معرفی و آموزش سازمان میراث فرهنگی کشور - اداره کل گنجینه‌ها و نمایشگاه‌ها» است و آمار سایر موزه‌ها از دفاتر روابط عمومی سازمان متبوعشان به‌دست‌آمده است.

۴. هدف از بررسی این آمارها در واقع بررسی موقعیت و جایگاه موزه شهدا در بین موزه‌های دیگر و همچنین در میان شهروندان جامعه آماری است. اما دلیل این تفاوت فاحش به چندین عامل بازمی‌گردد که شاید رویکرد اصلی نگارندگان برای انتخاب چنین موضوعی نیز هست.

۵. ذکر این نکته در این بخش حائز اهمیت است که دو مسئله گردشگران خارجی و میهمانان داخلی باعث کاهش درصد شهروندان علاقه‌مند به موزه می‌گردد. درحالی‌که نکته‌ای که هم‌اکنون به آن پرداخته می‌شود از عوامل افزایش تعداد بازدیدکنندگان روزانه موزه‌هاست. زیرا در به دست آوردن تعداد بازدید روزانه آمار سالیانه بر ۳۶۵ تقسیم گردید. درحالی‌که طبق این بررسی مشخص می‌گردد، این عدد بسیار کمتر است به‌جز در معدودی از موزه‌ها مانند موزه شهدا که خود نشان‌دهنده صحت آمار در این مورد خاص است.

۶. این آمار با مساعدت معاونت فرهنگی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان فارس تهیه گردیده است.

۷. درصد حداکثر روزانه به دلیل عدم وجود آمار تفکیکی ایرانی و خارجی درصدهای کل بازدید هست نه تنها بازدید ایرانی.

فهرست مراجع

- ارزیابی کمی مکان‌های فرهنگی در ایران. (۱۳۸۳، ۱۵ فروردین). روزنامه همشهری، شماره ۳۳۴۰، سال دوازدهم، ص ۱۲.
- برای هر یک میلیون نفر یک موزه داریم. (۱۳۸۱، ۱ خرداد). روزنامه ایران، فرهنگ و هنر، شماره ۲۱۳۱، سال هشتم، ص ۶.
- سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان فارس. (۱۳۸۹). آمار بازدیدکنندگان از موزه‌های استان فارس. شیراز: معاونت فرهنگی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان فارس.
- سازمان میراث فرهنگی و گردشگری کل کشور. (۱۳۸۹). آمار ارائه‌شده، تهران: معاونت معرفی و آموزش سازمان میراث فرهنگی کشور - اداره کل گنجینه‌ها و نمایشگاه‌ها.
- سرانه‌های موزه در ایران. (۱۳۸۱، ۱ خرداد). روزنامه ایران، شماره ۵۵، ص ۱۱.
- شریعت زاده، سید علی‌اصغر. (۱۳۷۴). موزه‌ها: جلوگان اندیشه و هنر. مجله میراث فرهنگی، ۱۴، ۶۱-۶۹.

www.hayat.com

17. Isna. (2010). Retried march, 2010, from <http://www.isna.ir>

18. Ketabavval. (2010). Retried march, 2010, from <http://www.ketabavval.ir/tehran/696.aspxwww.rasanew.com>

19. Persia. (2010). Retried march, 2010, from <http://www.persia.com>

20. Rasanew. (2010). Retried march, 2010, from <http://www.rasanew.com>

21. Sajad (2010). Retried march, 2010, from <http://www.sajad.ir>

22. Dargah meli amar. (2010). Retried march, 2010, from <http://www.sci.org.ir>

23. Gardeshgari shevar kohestan. (2010). Retried march, 2010, from <http://www.sh-k-co.blogfa.com/>

24. Vasa meuseet (2010). Retried march, 2009, from <https://www.vasamuseet.se/>

25. Wikipedia. (2010). Retried march, 2010, from <https://fa.wikipedia.org/wiki/%D9%81%>

۷. شریعتی، علی. (۱۳۷۶). حسین وارث آدم. تهران: چاپخش.

۸. شیخ‌الاسلام زاده، محمدرضا. (۱۳۷۸). نقش موزه در توسعه فرهنگی. مجله موزه‌ها، ۱(۲۲)، ۹۰-۱۰۲.

۹. شیرازی، باقر. (۱۳۷۰). موزه مکان فرصت‌های استثنائی. مجله موزه‌ها، ۱۱، ۳۳-۴۹.

۱۰. شیعه، اسماعیل. (۱۳۸۷). مقدمه‌ای بر مبانی برنامه‌ریزی شهری. تهران: انتشارات دانشگاه علم و صنعت.

۱۱. منصور زاده، یوسف. (۱۳۷۸). نقش آموزشی موزه‌ها در توسعه پایدار. مجله موزه‌ها، ۱(۲۲)، ۷۵.

۱۲. موزه شهدای تهران. (۱۳۸۹). آمار بازدیدکنندگان. تهران: موزه شهدای تهران.

۱۳. موزه‌های ایران. (۱۳۸۹). آمار بازدیدکنندگان سایر موزه‌ها از طریق دفاتر روابط عمومی یا روابط عمومی سازمان مربوطه، تهران.

14. Mahmodi, M.(2009). Retried march, 2009, from <http://www.chechnevis>.

15. Imperial war meuseum (2010). Retried march, 2009, from <http://www.iwm.org.uk/>

16. Hayat. (2010). Retried march, 2010, from <http://>

Cultural Planning and General Principles of Museum Design (Case Study: Martyr Museum located in Shiraz City)

*Zahra Barzegar**, Ph.D. Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran.

Abstract

Lack of stability in identity for urban residences remarkably resulted in rupture of any connection between inhabitants and environment or the inhabitants themselves. "At the top priority, museums are expected to preserve the identity of culture in a society. Museums play a key role in preservation of culture, and in another word, these monuments are the essentiality of survival, as well as durability for a human society". In addition, the case study city (Shiraz) has two benefits: a cultural tissue in city, and having lots of museum visitors. Thus this city needs more spaces like museums and other cultural buildings. Amongst the most popular monuments is Martyr and War museum which implicate the approach of today life of Iranian society. However, the crucial objective of this study is to present the general principles for designing a museum as a branch of planning. Although we know the population of city, but estimating the necessary space of a museum is difficult. Consequently, the current study includes estimation of per capita, as well as spaces suitable for such projects. For this purpose, based on previous studies, as well as samples and statistics are used to estimate the population and visitors using sampling and standards. This study aims to seek a proper method to estimate the number of visitors, as well as occupied spaces for Martyr Museum located in Fars Province. Overall, there could be counted four different methods for the current study, including: estimation of population and per capita, sampling from present spaces, sampling of visitors, estimation of per capita and spaces. In each step, certain statistics were needed. After estimating of population, as the most preliminary method, based on universal, as well as Iranian per capita reference, necessity or non-necessity of the museum construction was assessed. In the second method, occupied spaces of certain internal and external museums were compared and the total required space was eventually calculated. Third step was processed on the basis of sampling from visitors of war museums worldwide and museums located in Tehran and Shiraz City (particularly Martyr museum). Finally, according to the statistics, simply number of visitor and required spaces for constructing these monuments could be assessed. Results showed the considerable lack of cultural areas like museums in Iran and the whole region. In this regard, per capita considered for cultural spaces in the country is less than universal standards. Moreover, the total visits of this Museum in daily visits and peak visits for special days were evaluated. Results illustrated that number of visits from Martyr museum showed a significant difference compared with other museum which attract every cultural designer. Meanwhile, space of the whole cultural area is estimated by comparing the other Iranian monuments. Thereupon, calculation of the required spaces would be simplified in this manner. However, as induced from the present study, physical planning of a process is basically structured on the basis of society requirements. Hence, the current presented method could be applicable for the further physical plans in future.

Keywords: Museum; Cultural planning, General principles of museum design, Estimation of per capita.

* Corresponding Author: Email: zahrabarzegar86@yahoo.com